

ВИДИ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ІНВАЛІДІВ В УКРАЇНІ

Бук М. О.,

*аспірант кафедри соціального права
Львівського національного університету
ім. Івана Франка*

Проблеми поділу соціального обслуговування на відповідні види неодноразово були предметом наукового дослідження вітчизняних та зарубіжних фахівців у сфері соціального забезпечення. Однак, зважаючи на широку розгалуженість системи соціального обслуговування, постійний розвиток суспільних відносин, дослідження видів соціального обслуговування загалом та осіб з обмеженими можливостями зокрема, видається актуальним і сьогодні.

А. Л. Благодир виділяє «класичні» та «некласичні» види соціального обслуговування. До «класичних» видів учена відносить: стаціонарне; напівстаціонарне; соціальне обслуговування на дому; швидку і консультативну допомогу; професійне навчання та працевлаштування інвалідів; забезпечення інвалідів транспортними засобами; протезно-ортопедичну допомогу; утримання дітей у дитячих закладах. До «некласичних» видів, на думку А. Л. Благодир, належить соціальне обслуговування: біженців та вимушених переселенців; осіб, які постраждали від міжетнічних та міжнаціональних конфліктів; медична допомога та медичне лікування.

Е. Г. Тучкова, М. Л. Захаров виділяють «найбільш значні» та «наскрізні» види соціального обслуговування. До «найбільш значних» належать: 1) реабілітація, навчання та забезпечення зайнятості інвалідів; 2) протезно-ортопедична допомога та забезпечення інвалідів транспортними засобами; 3) соціальне обслуговування на дому та в стаціонарних закладах; 4) соціальне обслуговування дітей. До «наскрізних» видів соціального обслуговування вчені відносять матеріальну допомогу.

Такі класифікації, на нашу думку, є не зовсім вдалимими. По-перше, незрозуміло, чому окремими видами соціального обслуговування виділено забезпечення інвалідів транспортними засобами, надання їм протезно-ортопедичної допомоги, навчання та забезпечення зайнятості інвалідів. На нашу думку, вони охоплюються реабілітаційним видом соціального обслуговування. Адже реабілітація інвалідів – це система медичних, психологічних, педагогічних, фізичних, професійних, трудових, фізкультурно-спортивних, соціально-побутових заходів, спрямованих на надання особам допомоги у відновленні та компенсації порушень або втрачених функцій організму для досягнення та підтримання соціальної та матеріальної незалежності, трудової

адаптації та інтеграції в суспільство, а також забезпечення інвалідів технічними та іншими засобами реабілітації і виробами медичного призначення. По-друге, відносини з приводу надання особі медичної допомоги та медичного лікування, на нашу думку, швидше відносяться до предмета медичного права. По-третє, у вказаних класифікаціях відсутні критерії, за якими вони здійснюються.

Одним із критеріїв поділу соціального обслуговування на види вчені називають платність чи безплатність його отримання особою. Так, Б. І. Сташків розрізняє безплатне та частково платне соціальне обслуговування. Натомість С. М. Прилипка, О. М. Ярошенко говорять про ще один вид соціального обслуговування за цим критерієм, а саме платне соціальне обслуговування. На нашу думку, предметом соціального забезпечення може бути лише безплатне чи частково платне соціальне обслуговування.

Соціальне обслуговування прийнято поділяти також і залежно від тривалості його надання. О. Є. Мачульська за цим критерієм виділяє соціальне обслуговування, яке припиняється одноразовим виконанням зобов'язання (протезування; надання інвалідам спеціальних транспортних засобів); має чітко визначений строк дії у часі; відносно невизначене строком тривалості у часі (утримання інвалідів в інтернатних установах). Однак виникають сумніви стосовно можливості виділення за цим критерієм такого виду соціального обслуговування, яке припиняється одноразовим виконанням зобов'язання. Адже, наприклад, головні управління соціального захисту населення, які видають інвалідам спеціальні транспортні засоби, після спливу 10 років експлуатації такого транспортного засобу зобов'язані замінити автомобіль інваліду. Як бачимо, надання інваліду транспортного засобу не є одноразовою дією, аналогічна ситуація із протезами, тому навряд чи доцільно виділяти такий вид соціального обслуговування, який припиняється одноразовим виконанням зобов'язання.

Відповідно до ч. 3 ст. 5 Закону України «Про соціальні послуги» соціальне обслуговування здійснюється: 1) за місцем проживання особи (вдома); 2) за місцем проживання (перебування) дитини у сім'ях громадян, які відповідно до договору надають послуги щодо утримання та виховання дитини (прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу, сім'ї патронатних вихователів); 3) у стаціонарних інтернатних установах та закладах; 4) у реабілітаційних установах та закладах; 5) в установах та закладах денного перебування; 6) в установах та закладах тимчасового або постійного перебування; 7) у територіальних центрах надання соціальних послуг; 8) в інших закладах соціальної підтримки. Як бачимо, в указаному нормативно-правовому акті законодавець поділяє соціальне обслуговування на види залежно від місця його надання та особливостей правового статусу закладу, який таке обслуговування надає.

Правовий статус закладів, які надають соціальне обслуговування, визначають відповідні підзаконні акти: Типове Положення про територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг); Типове Положення про будинок – інтернат для громадян похилого віку та інвалідів, геріатричний пансіонат, пансіонат для ветеранів війни та праці; Типове Положення про спеціальний будинок – інтернат; Типове положення про дитячий будинок – інтернат; Типове Положення про психоневрологічний інтернат; Типове Положення про центр соціальної реабілітації дітей – інвалідів; Типове положення про центр професійної реабілітації інвалідів; Типове положення про реабілітаційну установу змішаного типу (комплексної реабілітації) для осіб з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень.

Класифікація соціального обслуговування на види залежно від установи, яка його надає, та її правового статусу також викликає певні запитання. Так, незрозумілим є виділення окремими видами такого соціального обслуговування, яке надається: 1) територіальними центрами надання соціальних послуг; 2) за місцем проживання особи (вдома); 3) в установах та закладах денного перебування; 4) в установах та закладах тимчасового або постійного перебування. Адже відповідно до Типового положення про територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг) структурними підрозділами територіального центру можуть бути відділення: соціальної допомоги вдома; денного перебування; стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання; організації надання адресної натуральної та грошової допомоги. Тому за місцем надання соціального обслуговування та особливостями правового статусу закладу, який його надає, пропонуємо виділяти соціальне обслуговування: 1) у територіальних центрах надання соціальних послуг; 2) у стаціонарних інтернатних установах та закладах; 3) у реабілітаційних установах та закладах; 4) за місцем проживання (перебування) дитини у сім'ях громадян, які відповідно до договору надають послуги щодо утримання та виховання дитини (прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу, сім'ї патронатних вихователів).